

Медіація як ефективний засіб вирішення спорів: досвід розвинених країн

Бляхарський Ярослав Станіславович¹, Філюк Олександра Сергіївна²,
Лазарева Алла Олексіївна³

Опубліковано	Секція	УДК
30.09.2024	Право	347.9:341.9

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13859380>

Анотація. У статті «Медіація як ефективний засіб вирішення спорів: досвід розвинених країн» досліджується питання ролі медіації як ефективного засобу вирішення спорів, зокрема й на основі досвіду розвинених країн. В провідних країнах світу медіація визначається як альтернативний спосіб вирішення конфліктів, і, як наслідок, набуває все більшої популярності завдяки своїй гнучкості, швидкості та дипломатичності, дозволяючи сторонам здобути контроль над результатом, в порівнянні з традиційним судовим процесом. Разом з тим, стаття розглядає основні принципи медіації, її головні переваги та недоліки, а також специфіку застосування цього інструменту в різних правових системах розвинених країн світу.

В процесі дослідження значна увага приділяється досвіду країн, таких як США, Канада, Великобританія та Австралія, де медіація інтегрована в судову систему. Цікавим є той факт, що нині. В силу різних обставин (пандемія, військові конфлікти) медіація може проводитися не лише в реальному, але й у віртуальному просторі. Зважаючи на це, в статті особлива увага звертається доцільності проведення медіації онлайн, її головні переваги та недоліки.

Враховано, що досвід розвинених країн світу допоможе створити гармонійну основу для функціонування інституту медіації й надалі. Цей досвід дозволяє виокремити найбільш ефективні практичні та методологічні основи, що в силу різних обставин можуть бути адаптовані до специфіки різних країн світу. Наприклад, впровадження стандартів акредитації медіаторів, розроблених у багатьох успішних правових системах, може зміцнити довіру до інституту медіації. Крім того, обмін міжнародним досвідом та знаннями сприятиме розвитку нових нормативно-правових актів, які б враховували культурні та соціальні особливості певного регіону. Це своєю чергою допоможе встановити та усунути проблеми, які виникають у в процесі медіації, підвищуючи її

¹ Бляхарський Ярослав Станіславович, кандидат юридичних наук, доцент кафедри трудового, земельного та господарського права, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3348-1683>

² Філюк Олександра Сергіївна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри права Луцького національного технічного університету, директор юридичної клініки "Veritas" Луцького національного технічного університету, Луцький національний технічний університет, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1717-3146>

³ Лазарева Алла Олексіївна, доцент кафедри психології та соціальної роботи, Навчально-науковий інститут гуманітарних наук, Національний університет "Одеська політехніка", ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7817-2481>

ефективність. Загалом, інтеграція міжнародного досвіду в практику медіації сприятиме її популяризації та підвищенню успіху в майбутньому. Таким чином, створення гармонійної основи для інституту медіації, спираючись на міжнародний досвід, може стати ключем до ефективного вирішення конфліктів і сприяння миру в суспільстві.

Ключові слова: медіація, процедура медіації, віртуальна медіація, вирішення спорів, посередництво, конфлікти, правові системи, комунікація.

Mediation as an effective tool for dispute resolution: experience of developed countries

Annotation. The article "Mediation as an effective means of resolving disputes: experience of developed countries" examines the role of mediation as an effective means of resolving disputes, in particular, based on the experience of developed countries. In the leading countries of the world, mediation is defined as an alternative way to resolve conflicts, and as a result, it is gaining more and more popularity due to its flexibility, speed and diplomacy, allowing the parties to gain control over the outcome, compared to the traditional court process. At the same time, the article examines the main principles of mediation, its main advantages and disadvantages, as well as the specifics of the application of this tool in various legal systems of the developed countries of the world.

In the process of research, considerable attention is paid to the experience of countries such as the USA, Canada, Great Britain and Australia, where mediation is integrated into the judicial system. It is interesting that now. Due to various circumstances (pandemic, military conflicts), mediation can be conducted not only in real but also in virtual space. With this in mind, the article pays special attention to the expediency of online mediation, its main advantages and disadvantages.

It is taken into account that the experience of the developed countries of the world will help to create a harmonious basis for the functioning of the mediation institute in the future. This experience allows us to single out the most effective practical and methodological foundations that, due to different circumstances, can be adapted to the specifics of different countries of the world. For example, the implementation of accreditation standards for mediators, developed in many successful legal systems, can strengthen confidence in the institution of mediation. In addition, the exchange of international experience and knowledge will contribute to the development of new regulatory and legal acts that would take into account the cultural and social characteristics of a certain region. This, in turn, will help identify and eliminate problems that arise in the mediation process, increasing its effectiveness. In general, the integration of international experience into the practice of mediation will contribute to its popularization and increased success in the future. Thus, creating a harmonious basis for the institution of mediation, based on international experience, can become the key to effective conflict resolution and the promotion of peace in society.

Keywords: mediation, mediation procedure, virtual mediation, dispute resolution, mediation, conflicts, legal systems, communication.

Вступ

У сучасному світі, де конфлікти та суперечки є невід'ємною частиною соціального життя, медіація стає все більш актуальним інструментом, що сприяє їх вирішенню. Проблема впровадження медіації в суспільство полягає в тому, що традиційна судова процедура в окремих випадках є витратною, тривалою та емоційно виснажливою для учасників процесу. В таких умовах альтернатива, яку пропонує медіація, набуває особливої значущості, сприяючи конструктивному діалогу і досягненню згоди без залучення судових органів.

Досвід розвинених країн у сфері медіації підкреслює, що цей метод може значно підвищити ефективність вирішення спорів і зменшити навантаження на судову систему. Інститут медіації, як ефективний засіб вирішення спорів, успішно інтегрований у правову практику США, Канади, Швейцарії та Німеччини. Загалом в цих країнах спостерігається зниження витрат на розгляд судового процесу й підвищення рівня задоволеності учасників цього процесу. Цей факт свідчить про доцільність та ефективність медіації як інструменту вирішення конфліктів.

Актуальність обраної теми полягає не лише в потребі залучення альтернативних методів вирішення спорів, а й у необхідності адаптувати міжнародне законодавство до специфіки правових систем різних держав світу. Оскільки медіація стає все більш популярним інструментом вирішення спорів, дослідження міжнародного досвіду дозволяє визначити успішні стратегії та механізми, які можуть впроваджуватися на локальному рівні.

Таким чином, вивчення медіації як ефективного засобу вирішення спорів через призму досвіду розвинених країн є важливим науковим завданням, що сприяє формуванню більш справедливих та прогресивних систем вирішення конфліктів у різних правових та культурних вимірах. Дослідження цих процесів невід'ємно пов'язане з прагненням покращити правові основи соціального миру та гармонії в суспільстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питання медіації як ефективного засобу вирішення спорів займалися такі вітчизняні дослідники як А. М. Іванов, М. С. Титов, К. О. Кшевінська [1], О. А. Островська, О. Л. Фінько [3], М. А. Хлистік [5], Я. Божина [6], С. С. Мирза [7], А. Закопай, О. В. Пушкіна [8], М. Б. Кравчик [9], К. Л. Карашук [10], І. І. Подік [11] та інші. Однак не зважаючи на розробленість цієї теми питання залишається відкритим, а відтак, потребує додаткового опрацювання.

Метою даної статті є дослідити медіацію як ефективний засіб вирішення спорів, на основі досвіду розвинутих країн.

Завданням статті є визначити поняття «медіація». Встановити роль медіації в країнах з розвинутою економікою, Розкрити особливості інституту медіації Франції. Дослідити інститут медіації Австрії, особливості її здійснення в цій країні. Опрацювати інститут медіації США, його головні аспекти. Розкрити особливості впровадження інституту медіації на прикладі країн Бельгії та Польщі. Схарактеризувати процедуру медіації Нідерландів. Узагальни отримані результати.

Результати

Конфлікти є невід'ємною частиною людського буття. Протягом багатьох століть медіація розвивається у світі як спосіб мирного вирішення та врегулювання суперечок між людьми та спільнотами, а також різними соціальними групами. У сучасних африканських, китайських, японських суспільствах та в країнах ісламського світу, в порівнянні із західною культурою, примирювальні позасудові методи вирішення конфліктів набули пріоритетного значення, тоді як суди стали альтернативним варіантом.

Термін «медіація» походить від латинського слова *mediare*, що означає «бути посередником». У перекладі з англійської мови слово *mediation* вказує на посередництво, клопотання або заступництво. У правовій сфері медіація є методом вирішення суперечок, який передбачає залучення третьої сторони (медіатора), що допомагає сторонам проаналізувати конфліктну ситуацію і знайти оптимальне й правильне рішення. Цей процес спрямований на те, щоб учасники могли самостійно знайти рішення, яке відповідатиме інтересам і потребам всіх зацікавлених сторін. На відміну від традиційного судового процесу, під час медіації сторони приймають рішення самостійно, що надає їм більшу гнучкість та контроль над кінцевим результатом. Таким

чином, медіація сприяє конструктивному діалогу та формуванню взаємовигідних угод, зберігаючи при цьому відносини між сторонами.

Медіація має свою структуру та принципи, які відрізняють її від переговорів чи фасилітації, які також є формами посередництва. Однією з основних переваг медіаційного процесу є його конфіденційність: вся інформація, яку медіатор отримує під час переговорів від обох сторін або від кожної з них окремо, залишається конфіденційною і не підлягає розголошенню. Всі учасники процесу медіації беруть участь у ньому добровільно і можуть приймати рішення про вихід з процесу на будь-якому його етапі. Таке право також має й сам медіатор.

Важливо зазначити, що медіатор є нейтральною стороною, яка не уповноважена приймати рішення або пропонувати різні варіанти рішень. Як посередник, медіатор не висловлює своїх вподобань і не діє як арбітр чи суддя, тому під час процесу він не робить жодних оцінок щодо сторін та їхніх позицій. Його завдання полягає в тому, щоб підтримувати комунікацію між сторонами, виконуючи роль перекладача та каталізатора, сприяючи ефективному пошуку оптимальних рішень. Медіатор також враховує та встановлює справжні інтереси кожної сторони, допомагаючи змінити уявлення учасників про «глухий кут» та безальтернативність конфлікту.

На думку групи дослідників А. М. Іванова, М.С. Титова, К.О. Кшевінської медіація є методом вирішення конфліктів, що передбачає залучення третьої сторони, яка враховує інтереси обох сторін – учасників конфлікту, і сприяє мирному розв'язанню спору. Основні функції медіатора передбачають управління процесом переговорів, аналіз конфлікту та визначення інтересів сторін, проведення конструктивних бесід, дослідження можливих варіантів розв'язання проблеми та їх детальний аналіз, а також забезпечення виконання досягнутих домовленостей. Варто відзначити, що медіація не є новим явищем у сучасному суспільстві. Різні народи протягом розвитку історії залучали третіх осіб для розв'язання конфліктів, які вирізнялися високими моральними якостями та дотримувалися принципів неупередженості, незалежності та нейтральності [1, с. 144].

Як вважає А. В. Осадча, медіація — це метод вирішення спорів, що передбачає залучення посередника (медіатора), який допомагає сторонам покращити комунікацію та проаналізувати конфліктні ситуації. Цей метод дозволяє учасникам самостійно обрати рішення, яке відповідає інтересам і потребам всіх залучених до переговорів осіб. Однак не зважаючи на це, процес медіації виходить за межі простого розв'язання конкретних питань, таких як розподіл майна або участь у вихованні спільних дітей. Часто сторони звертаються до медіатора з одним питанням, але в процесі вдається вирішити значно більше питань.

Медіація є потужним і ефективним інструментом мирного врегулювання конфліктів, здатним знизити рівень ескалації та відновити довіру між сторонами. Використовуючи цей метод, учасникам легше виявити свої справжні потреби та знайти способи задовольнити інтереси один одного. Мета медіації полягає в досягненні перемоги без поразки для кожної зі сторін, а однією з її основних завдань є встановлення рівноваги та розподіл сил. На відміну від медіації, в переговорах основна мета полягає в посиленні своєї позиції та зменшенні сили опонента задля досягнення бажаного результату [2].

Інша група дослідників О. А. Островська й О. Л. Фінько підкреслює, що в країнах з розвинутою ринковою економікою медіація набула особливого значення і стала однією з головних рушійних сил суспільного розвитку, де люди прагнуть самостійно вирішувати спори без втручання державних органів. З огляду на всі позитивні аспекти цього підходу, медіація вважається найпрогресивнішою формою неформального вирішення приватноправових суперечок. Особливу увагу слід звернути на США, де в деяких штатах при вирішенні цивільних спорів обов'язковим є залучення арбітра або медіатора. Послуги медіаторів активно використовуються також у Швейцарії, Канаді

тощо. До того, у США, Сполученому Королівстві, Австрії, Бельгії, Польщі, Норвегії та Фінляндії правові норми, що регламентують позасудове вирішення суперечок, закріплені на законодавчому рівні [3, с. 36].

Світова практика підтверджує ефективність медіації як методу вирішення спорів. Так, в низці європейських країнах близько 80% конфліктів, що передаються до медіації й наразі перебувають у розгляді суду, вирішуються без необхідності судового процесу. Серед найбільш поширених методів вирішення суперечок є медіація та судові конференції з врегулювання, які здійснюються суддями. Щоб уникнути конфлікту між медіатором та суддею, суддя може направити справу на медіацію до свого колеги. Зважаючи на це, медіація виступає найефективнішим підходом для вирішення конфліктів, оскільки дозволяє максимально врахувати інтереси всіх сторін і знайти взаємоприйнятне рішення. Це особливо важливо в ситуаціях, коли сторони не можуть самостійно досягти згоди або коли мирні переговори стають неможливими. Медіація пропонує конструктивний шлях для розв'язання спорів, зберігаючи при цьому відносини між сторонами.

Вітчизняна дослідниця М. А. Хлистік наголошує, що стандарти медіації розробляються в рамках європейських об'єднань – Ради Європи та Європейського Союзу, а відтак, вважаються найрозвиненішими. Часто інші країни, які не є членами цих організацій, використовують європейські стандарти медіації як основу для подальшої співпраці між суб'єктами в процесі вирішення суперечки.

Так, важливим документом Європейського Союзу (далі – ЄС), що визначає та закріплює основні принципи й стандарти медіації є Директива 2008/52/ЄС Європейського Парламенту та Ради [4], яка стосується деяких аспектів медіації у цивільних та комерційних справах, прийнята 21 травня 2008 року (далі – Директива про медіацію). У Директиві зазначено, що держави-члени зобов'язані привести своє законодавство у відповідність до вимог Директиви про медіацію.

Попри те, що Директива про медіацію передбачає застосування медіації до міжнародних спорів, більшість країн – членів ЄС, впровадивши необхідні механізми медіації у національне законодавство, також застосували положення Директиви до внутрішніх процесів медіації [5, с. 193].

Дослідниця Я. Божина зазначає, що у Франції медіація була запроваджена досить давно. 3 січня 1973 року створено інститут медіатора Французької Республіки, призначеного Президентом на строк шість років. Цей інститут мав на меті сприяти взаємодії між владою та громадянами, допомагаючи особам, які оскаржували рішення державних органів, здійснювати посередництво для досягнення мирової угоди. Медіатор мав право проводити розслідування та отримувати інформацію від державних органів, а також наділений представниками у кожному департаменті. У кримінальному праві Франції медіація вперше була закріплена у 1993 році законодавчим актом, а згодом доповнена (у 1999 році). Кримінально-процесуальний кодекс дав прокурору право вирішувати, доцільно чи ні проводити медіацію за згодою сторін [6, с. 172].

Дослідниця С. С. Мирза доповнює, що у Франції не приділяється значна увага процедурі акредитації медіаторів. Поміж з тим, основна увага зосереджена на дипломах, виданих університетами або великими посередницькими компаніями.

Разом з тим, дослідниця говорить, що в Австрії немає обов'язкових вимог щодо акредитації чи підготовки медіаторів. До цієї сфери діяльності залучено безліч різноманітних та незалежних одна від одної організацій. Також в цій країні відсутні єдині державні вимоги до організацій, що надають медіативні послуги, включаючи їх організаційно-правову форму. Згідно з чинним законодавством Австрії, медіатори мають право працювати самостійно.

Ведучи мову про інститут медіації в європейських країнах неможливо оминати увагою й Німеччину. Дослідниця С. С. Мирза зазначає, що у Німеччині, країні з романо-

германською системою права, медіатори, подібно до Австрії, не підлягають державному регулюванню. Нині особливості розвитку інституту медіації в Німеччині вказують на можливе впровадження стандартів акредитації та практичних навичок медіації, відповідно до конкретної сфери її застосування [7, с. 134].

Австрія вважається лідером у правовому закріпленні медіації на державному рівні. Згідно з Федеральним законом про медіацію в цивільних справах, медіація визначається як діяльність, що ґрунтується на добровільності. У рамках цього процесу професійно підготовлений нейтральний медіатор встановлює зв'язок між сторонами процесу, намагаючись з'ясувати істину. Для цього медіатор використовує визнані методи задля забезпечення ефективного вирішення конфлікту. Важливо підкреслити, що відповідальність за досягнення консенсусу покладається на самі сторони. Цим підкреслюється ключова роль медіатора як каталізатора, що не нав'язує своїх рішень, а підтримує діалог обох сторін. Австрійський підхід до медіації демонструє, що їхні правові норми сприяють розвитку конструктивних і мирних відносин в процесі спору між сторонами. Запровадження законодавчих аспектів створює основу для подальшого розширення використання медіації у вирішенні спорів. Таким чином, Австрія є прикладом для інших країн, які прагнуть впровадити медіацію у свої правові системи [6, с. 173].

Дослідники А. Закопай та О. В. Пушкіна зазначають, що в США на початку 21-го століття попит на позасудові методи вирішення спорів досяг високого рівня. Це, своєю чергою, призвело до потреби держави врегулювати ці методи через окремі законодавчі акти. Хоча арбітраж вже мав свій документ — Федеральний арбітражний акт, медіація, яка на той час здобула популярність, не мала такого регулювання аж до 2003 року. У 2002 році законотворці США розробили законопроект, яким врегульовувалися процедурні питання медіації, і ухвалили його. Цей документ отримав назву «Модельний закон США про медіацію». Відповідно до цього закону було започатковано програму судової медіації США, яка включала різні моделі, від добровільної до примусової.

З кінця 20-го століття медіація та інші процедури альтернативного вирішення спорів почали активно поширюватися в усьому світі. Країни прецедентного права, зокрема Велика Британія, Канада та Австралія, швидко підхопили цю тенденцію, створивши інститути врегулювання спорів, яка є аналогами, що існують у США. Наразі перед початком процесу медіації проводиться ретельна підготовка. У федеральних судах США на початку судового розгляду необхідно спробувати вирішити справу через мирову конференцію або посередництво, залежно від округу, де здійснюється медіація. Приватне посередництво також є одним із вимог, які потребують згоди всіх учасників процесу. Медіатор повинен чітко визначити цілі сесії й, при необхідності, організувати попередню телефонну конференцію, щоб усі сторони зрозуміли, чого очікувати [8, с. 462].

Наразі інститут медіації у зв'язку із ситуаціями, які відбуваються у світі, досить часто проводиться онлайн. Пандемії та військові конфлікти іноді заважають повноцінному веденню судового процесу. Самі ж сторони обмежені у захисті своїх прав, навіть через залучення до справи медіатора. Зважаючи на це існують платформи, які пропонують функції для забезпечення конфіденційних сесій, дозволяючи медіатору переміщуватися між сторонами та їхніми адвокатами, наче вони переходять з кімнати в кімнату. Дистанційне посередництво також приносить користь тоді, коли сторони географічно розділені одним з одним, а відтак фізична комунікація втрачається. Цей формат особливо ефективний для ІТ-компаній, оскільки працівники часто мають місце проживання, відмінне від місцеперебування їхніх компаній, що робить дистанційне посередництво зручним для досягнення компромісу. Зважаючи на позитивні аспекти онлайн медіації, не можливо оминати й слабкі сторони цього процесу. Одним із таких факторів є брак особистого спілкування, якого не вистачає в процесі онлайн-

доказування своєї правоти. Саме тому більшість науковців вказують на те, що інститут медіації у віртуальному вигляді розвиватиметься й надалі, залучаючи все більше й більше країн до цього процесу [6, с. 176].

Польща була однією з перших країн, які імплементували медіацію у своє законодавство шляхом внесення змін до Кримінального процесуального кодексу. Це значною мірою пов'язано з тим, що медіація найбільше застосовується саме у сфері кримінального права. Пізніше, у 2005 році, внесено зміни до Цивільного процесуального кодексу Польщі. Необхідно зазначити, що у разі досягнення мирової угоди в рамках медіації, схваленої судом, позивачу повертається три чверті сплаченого судового збору.

Загалом в Польщі існують вимоги до медіаторів щодо наявності необхідних знань і навичок у сфері психології. Опановування психологічними аспектами є критично важливим фактором для медіатора, адже робота з людськими конфліктами потребує знань з психології конфлікту і поведінки людей. Попри те, що медіація в Польщі займає досить високу позицію, вона продовжує розвиватися і поширюватися завдяки наростаючій проінформованості громадян, які дедалі більше довіряють цій процедурі [9, с. 120].

Відповідно до статті 1134 Цивільного кодексу Бельгії сторони можуть домовитися про медіацію як форму вирішення спору як до, так і після виникнення спору. Загалом, медіація в Бельгії, як і в інших розвинених країнах Європи є одним з альтернативних способів вирішення спорів. У 2005 році Судовий кодекс Бельгії було доповнено новим розділом, який передбачав основні правила та принципи медіації. У 2018 році цей розділ було оновлено. В процесі оновлення встановлено, що будь-який спір може бути предметом медіації в тому випадку, коли спір не стосується питання, що підпадає під сферу дії винятку публічного порядку, а тому виключена з приватної договірної сфери.

Бельгійське законодавство визначає три типи медіації, з яких два підлягають законодавчому регулюванню, тоді як третій регулюється виключно угодою сторін. Перший тип — це «несудова медіація» (позасудова медіація), що регулюється статтями 1730–1733 Судового кодексу Бельгії. В процесі несудової медіації будь-яка зі сторін може в будь-який момент — до, під час або після судового чи арбітражного розгляду — запропонувати іншим сторонам провести позасудову медіацію. Важливо, що сторони спочатку мають домовитися про призначення медіатора, або ж можуть доручити третій особі виконати цю задачу. Після цього сторони повинні обговорити з призначеним медіатором процедурні правила та графік медіації. Всі погоджені аспекти фіксуються у письмовому «протоколі медіації», який підписується сторонами та медіатором не пізніше ніж на початку медіаційного процесу. Ця процедура дозволяє забезпечити структуру та організованість медіаційного процесу, підвищуючи шанси на успішне вирішення спорів.

Наступним видом медіації є судова медіація. «Судова медіація» регулюється статтями 1734–1737 Судового кодексу Бельгії. На будь-якій стадії судового провадження (окрім Верховного суду та трибуналу округу) суд може призначити медіацію на підставі спільного клопотання сторін і лише за їх згодою. Ця процедура є добровільною, і кожна зі сторін може будь-коли прийняти рішення про її припинення.

Судова медіація стосується всього спору або його частини, а строки для подання судових документів призупиняються з моменту клопотання про медіацію. Сторони мають спільно погодити медіатора, визнаного Федеральною комісією з медіації, з певними виключеннями. Суд затверджує вибір медіатора у «розпорядженні про медіацію», яке містить згоду сторін, ім'я та адресу медіатора, а також термін призначення, що не може перевищувати шести місяців, і дату, до якої сторони мають повідомити суд про результати.

Повністю добровільна медіація за межами Судового кодексу Бельгії дозволяє сторонам домовитися передати свій спір на медіацію без втручання медіатора чи суду. У

цьому випадку всі деталі медіації регулюються сторонами відповідно до принципу договірної свободи, закріпленого в статті 1134 Цивільного кодексу Бельгії. Важливо відзначити, що будь-яка угода, досягнута в результаті такого типу медіації, не підлягає перегляду судом.

Відповідно до бельгійського законодавства, сторони, які не зобов'язані використовувати медіацію, наприклад, через наявність застереження про медіацію в їхньому контракті, то мало ймовірно, що відмова однієї зі сторін розпочати медіацію призведе до зобов'язання суду або арбітражного трибуналу виплатити компенсацію цій стороні. Однак суд або арбітраж можуть вжити заходів у випадках, коли відмова від медіації вважатиметься прямим зловживанням прав або порушенням попередньо узгоджених умов. Таким чином, важливо встановити чіткі умови для медіації в контрактах та забезпечити готовність сторін до співпраці. Це може значно спростити вирішення суперечок і підвищити ефективність медіаційного процесу. [10, с. 541].

Досить цікаву думку висловлює І. І. Подік. Автор говорить, що медіація в Нідерландах досягла значного розвитку. Наразі єдиною перешкодою для проведення медіації залишається кримінальна караність діяння. Сам принцип медіації в Нідерландах подібний до такого, як і в інших країнах. Так, медіація в Нідерландах не має окремого законодавчого акту, але принципи медіації закріплені в цивільному кодексі та інших нормативно-правових актах. У 2005 році було ухвалено Закон про медіацію, який встановлює основні правила та процедури медіації, надаючи медіаторам певні права та обов'язки. Закон також підкреслює важливість конфіденційності та добровільності медіаційного процесу.

Медіація в Нідерландах є добровільною процедурою, яка означає, що всі сторони повинні вільно погодитися на участь у медіації та на вибір медіатора. Медіатори можуть бути як професійними, так і непрофесійними особами, проте їхня роль полягає в тому, щоб допомогти сторонам досягти згоди шляхом конструктивного спілкування та взаєморозуміння. Цей процес передбачає активну участь сторін в обговоренні інтересів та пошуку рішень. Необхідно відзначити, що медіація в Нідерландах активно використовується не лише у сімейних спорах, але й в економічному, трудовому праві, в адміністративному судочинстві. В Нідерландах немає обов'язкових вимог щодо акредитації медіаторів, але існують різні професійні асоціації, як-от Нідерландська асоціація медіаторів (NMv), котра забезпечує стандарти навчання та сертифікації. Членство в таких організаціях підвищує довіру до медіаторів.

Загалом медіація стає все більш популярною у нідерландському суспільстві, оскільки громадяни усвідомлюють переваги цього методу вирішення спорів, включаючи економію часу та витрат, а також можливість уникнути зайвого стресу, пов'язаного із судовим процесом. Загалом, медіація в Нідерландах демонструє власну ефективність як метод розв'язання конфліктів, адаптуючись до потреб суспільства і підвищуючи доступність альтернативних шляхів вирішення спорів у правовій системі [11, с. 155].

Вітчизняний дослідник А. Б. Толстих говорить, медіація є методом вирішення спорів, завдяки якому сторони можуть знайти спільне рішення, скорочуючи витрати часу та грошей. Цей підхід дозволяє учасникам конфлікту ефективно розв'язувати питання без суперечок, зберігаючи власну репутацію. За результатами медіації рішення приймаються безпосередньо сторонами, а не третьою особою, що враховує інтереси всіх учасників, на відміну від судового розгляду, де перевагу отримує одна зі сторін. Організація процесу медіації може адаптовуватися індивідуально до конкретної справи, забезпечуючи зручність для обох сторін та дотримання повної конфіденційності. Зрештою, медіація є ефективним інструментом, який сприяє вирішенню конфліктних ситуацій та комерційних спорів між контрагентами, особливо в умовах нестабільної економіки, коли функціонування судової системи знаходиться під загрозою. Прикладом

успішної імплементації інституту медіації в правову систему можуть стати країни, які раніше почали використовувати цей інструмент для врегулювання проблемних питань у досудовому процесі [12, с. 178].

Досліджуючи питання ефективності медіації доцільно наголосити на міжнародному досвіді її функціонування. Кравчик М. Б. зазначає, що у країнах Європейського Союзу приблизно 80% спорів, що перебувають на стадії судового розгляду, передаються до медіаторів і вирішуються саме в досудовому порядку. Це свідчить про високий рівень ефективності інституту медіації та значній довірі до нього суспільства. Україна нині йде шляхом, яким колись йшли європейські країни, тому доцільно зазначити, що їх досвід є цінним надбанням для вітчизняного законодавства. Правове регулювання медіації в європейських країнах можна умовно поділити на три групи: ринково-договірної, саморегулюючої та законодавчо-регулюючої.

У ринково-договірній групі медіація відбувається без втручання держави, а сам медіатор виконує роль фасилітатора для допомоги сторонам у досягненні угоди на основі умов цивільноправової угоди. У саморегулюючій групі медіатори об'єднуються в асоціації або входять до організацій медіаторів, де займаються питанням врегулювання конфліктів. Щодо третьої групи, то відносини медіаційного процесу врегульовуються нормативно-правовими актами, що стосуються як загального, так і спеціального законодавства, включаючи процесуальні кодекси, де передбачені окремі розділи або норми, якими регулюють інститут медіації [9, с. 122].

Оскільки кожен в праві обирати способи захисту своїх прав, наразі саме медіація залишається тим способом, що сприяє швидкому і легкому вирішенню спорів. Це альтернативний інструмент, з яким важливо ознайомитися та спробувати застосувати його хоча б раз у житті. Наразі медіація активно розвивається в судочинстві, допомагаючи вирішувати конфлікти на стадії досудового розгляду. З наведеного наукового доробку встановлено, що деякі країни не виокремили медіацію в окремий нормативно-правовий акт, однак це не заважає їм ефективно використовувати цей інструмент і мати позитивний результат.

Медіація в досудовому врегулюванні спорів відзначається неабиякою ефективністю завдяки здатності прискорювати процес вирішення конфліктів і зниженню витрат, пов'язаних зі судовим розглядом. В цілому вона дозволяє сторонам зберігати контроль над результатом, узгоджуючи умови домовленостей без примусу з боку суду. Досвід розвинених країн, таких як США, Бельгія, Німеччина, Австрія, Польща свідчить про те, що введення медіації в юридичну практику знижує кількість справ, які переходять до судового розгляду. У цих країнах медіація активно використовується для вирішення сімейних, господарських та трудових спорів, вказуючи на їх універсальність.

Крім того, завдяки медіації учасники мають можливість відновити відносини, які могли б бути руйнівними унаслідок судового процесу. Багато з цих країн створили програми судової медіації, забезпечуючи доступ до медіаторів, що володіють спеціалізованими знаннями та навичками. З урахуванням цих аспектів, медіація здатна стати важливим інструментом для покращення доступу до правосуддя і підвищення рівня задоволеності учасників процесу. Таким чином, досвід розвинених країн у впровадженні медіації може слугувати цінним уроком для інших держав, які прагнуть реалізувати ефективні механізми досудового вирішення спорів.

Висновки

В процесі дослідження встановлено, що запровадження медіації в судові системи різних країн світу сприяє значному зниженню навантаження на суди та покращенню доступності правосуддя. Цей інститут врегулювання спорів дозволяє учасникам конфліктів досягати зважених рішень, які враховують інтереси всіх сторін. Виявлені позитивні результати впровадження медіації в різних європейських країнах та в США

демонструють її ефективність у спрощенні процесів врегулювання спорів та підвищенні рівня задоволеності учасників. Разом з цим, міжнародний досвід свідчить про важливість підтримки держави у розвитку системи медіації через законодавче регулювання. Отже, медіація як інструмент вирішення спорів здатна зробити значний внесок у реформування правових систем, забезпечуючи їх ефективність та справедливість.

Передбачається, що надалі медіація стане одним із найголовніших інструментів вирішення конфліктів у різних сферах суспільного життя. Це підхід, який не лише знижує навантаження на судову систему, але й допомагає сторонам зберегти їхні відносини, сприяючи розв'язанню конфліктів мирним шляхом. З розвитком правових механізмів та збільшенням популярності медіації серед громадян, цей метод може набути ще більшого значення.

Список використаних джерел

1. Іванов А. М., Титов М. С., Кшевінська К. О. Медіація як альтернативний спосіб вирішення спорів. Юридичний науковий електронний журнал. Випуск 2, 2023. С. 143-145. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2023/31.pdf
2. Осадча А. В. Перевага медіації над переговорами. Міф чи реальність. Переговори VS Медіація. 2021. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/peregovory-vs-mediatsiya>
3. Островська О. А., Фінько О. Л. Медіація як альтернативний спосіб урегулювання конфліктів та консалтингова послуга. Глобальні та національні проблеми економіки. Випуск 21, 2018. С. 34-38. URL: <http://global-national.in.ua/archive/21-2018/8.pdf>
4. Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on certain aspects of mediation in civil and commercial matters // Official Journal of the European Union, L 136, 24.5.2008, p. 3-8. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2008/52/oj>
5. Хлистік М. А. Медіація: досвід європейських країн та перспективи для України. Нове українське право. Випуск 6, том 2, 2022. С. 190-196. URL: <http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/414/368>
6. Божи́на Я. Досвід застосування медіації в деяких зарубіжних країнах. Публічне право, 3 (51), 2023. С. 170-176. <https://www.publichne-pravo.com.ua/files/51/18.pdf>
7. Мирза С. С. Особливості становлення та розвиток медіацій у зарубіжних країнах з англосаксонською і романо-германською правовими системами. Право і безпека – Право и безопасность – Law and Safety. 2020. № 1(76). URL: С. 133 – 138. <https://pb.univd.edu.ua/index.php/PB/article/download/334/258/>
8. Закопай А., Пушкіна О. В. Сучасна медіація у Сполучених Штатах Америки. Матеріали X Міжнародної науково-технічної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених «Молодь: наука та інновації». С. 461-462. URL: <https://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/162488/%d0%97%d0%b1%d1%96%d1%80%d0%bd%d0%b8%d0%ba%20%d0%bc%d0%b0%d1%82%d0%b5%d1%80%d1%96%d0%b0%d0%bb%d1%96%d0%b2%202022-461-462.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
9. Кравчик М. Б. Світовий досвід функціонування медіації. Юридичний науковий електронний журнал. Випуск 10,02021. С. 119-123. URL: http://www.lsej.org.ua/10_2021/30.pdf
10. Карашук К. Л. Інститут медіації у Бельгії. Актуальні питання у сучасній науці. Випуск 5(23). 2024. С.537-546. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/11454/11513>
11. Подік І. І. Нідерландський досвід використання процедур медіації під час урегулювання податкових спорів. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія:

- юридичні науки. Том 30 (69). №4. 209. С. 154-159. URL: https://juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/4_2019/27.pdf
12. Толстих А. Б. Медіація як альтернативний спосіб вирішення господарських спорів. Серія Право, Випуск 71. С. 177-180. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/263339/259617> (